

SZŰRŐ PRÓBA 39.

ELEMZÉS

MÉRTÉK

MÉDIAELEMZŐ

MŰHELY

www.mertek.eu

2021. OKTÓBER

„Minden magyar állampolgárnak joga van ahhoz, hogy megismerhesse a társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális helyzetét jelentős mértékben befolyásoló történéseket, tényeket, és tájékoztatást kapjon az őt egyénileg vagy csoportosan, közvetlenül vagy közvetve érintő lényeges eseményekről.¹” A tájékozódás joga mindenkit megillet, és bár számos csatorna áll rendelkezésre az információszerezésre, a mindannyiunk közös anyagi áldozatvállalásából fenntartott közszolgálati médiának kellene annak a demokratikus nyilvánosságot jól szolgáló fórumnak lennie, amely eminens eszköze egy jól működő demokráciának. A Közszolgálati kódex szerint a közszolgálati médiának kiemelkedő lehetősége van a vélemények ütköztetésére, az eredeti forrásból nyerhető információk megismerésére és az olyan önálló, elegendő és megalapozott ismeretre támaszkodó véleményformálásra, amelynek segítségével a politikában és a civil közösségekben egyaránt átgondolt döntések szülehetnek. Ezt a küldetését a Kódex szerint a hírek, időszerű politikai műsorok sokoldalúságának, tárgyilagosságának és kiegyensúlyozottságának, a vitatott kérdések ismertetésének, a vélemények, nézetek sokféleségének bemutatására vonatkozó elvek figyelembevételével tudja teljesíteni. Ha a Kódex iránymutatásai szerint működne az állami média, akkor eleget tenne a törvényben is deklarált², a közösség ügyeiben a kiegyensúlyozott, megbízható tájékoztatáson alapuló szabad véleményalkotáshoz való hozzájárulást előíró szabályozásnak. Ilyen működésnek az október 27-i hírműsorokban nem találtuk nyomát.

Szerény közéleti hírválasztékkal jelentkezett október utolsó szerdáján az állami televízió két esti hírműsora. A fél nyolcas híradó vezető anyaga az állami televízió hírkínálatában konstans helyet kapó migrációhoz kötődött. Egyre agresszívabbak a migránsok címmel négy és fél perces összeállításban foglalták össze, hogy mi történt az elmúlt napokban a magyar és a lengyel határon. A 18 órás híradóban a migrációt megelőzte a járvány hazai és külföldi alakulásáról szóló beszámoló, amely egyébként mindkét kiadásban a legtöbb műsoridőt kapta: a 27 perces koraesti híradóban hét percet, az éppen kétszer olyan hosszú fél nyolcas nagyhíradóban pontosan a dupláját. Ebből a hazai vírushelyzetet 5 percen foglalták össze. A blokkban helyet kapott Áder János köztársasági elnök és felesége által a Covid-árvák megsegítésére létrehozott Regőczy Alapítvány miskolci kapcsolatfelvételéről szóló tájékoztatás és Herczegh Anita rövid nyilatkozata az alapítvány céljáról. Az adás második felében pedig a Kossuth rádióból átvett interjúban Áder János beszélt a méhek fontosságáról és arról, hogy a Föld 8 millió állat- és növényfajából egymillió a kihalástól veszélyeztetett.

Néhány mindennapi életvitellel kapcsolatos közszolgálati téma is megjelent. Felhívták a figyelmet a hitelmoratórium hosszabbításának lejáró határidejére, a temetők hosszított nyitvatartására és a hétvégi kamionstop felfüggesztésére. Jó hírként pedig megtudhattuk, hogy az általános iskolás gyerekeknek iskolán kívüli kulturális tevékenységre lehetőséget nyújtó Lázár Ervin program két új szabadidős elfoglaltsággal bővül: ezentúl a huszár hagyományörzés és a lovas íjászat foglalkozásokon is kipróbálhatják magukat az iskolások. Erdőtűz, árvíz, földrengés, autólopás, halál a forgatáson – csaknem egyötödét tette ki a bulvár az esti híradó időtartamának. A pártpercekben egyenként majdnem 30 másodperc jutott a parlamentben mandátummal rendelkező pároknak. Az MSZP a magas benzinárát kifogásolta, a Volner Pártnak nem tetszett az EU klímaterve, az LMP az alternatív energiatermelést sürgette, a DK kórházbezárásoktól tart a kormány egészségügyi intézkedései következményeként. Ez utóbbira a Fidesz reagálását is közzétették, miszerint „kórházakat csak Gyurcsányék zártak be”.

A 18 órás adásban a pártpercek előtt, az esti kiadásban a pártok híreit követően továbbra is az ellenzék volt napirenden, a legfontosabb ellenzéki szereplőket rossz színben feltűntető 7 perces hírcsokrot

¹ Közszolgálati kódex – A közszolgálati médiaszolgáltatás alapvető elvei

² Mttv. 83 § (1) m-n)

állítottak össze. Karácsony Gergely szavahihetőségét vitatták, Márki-Zay Péterről pedig lerántották a leplet, miszerint bevándorlás párti és támadja a Békemenetet.

Nem igazolt adatok

Az állami televízió híradóiban mindennap közzéteszik a pandémia hazai adatait, az új fertőzöttek számát, a kórházban ápoltakét, az elhunytakét. És szinte minden adásban van olyan műsorrészlet, amelyben a Covid elleni – egy fél éve immár nem prioritálva egyetlen oltóanyagot sem – bármilyen típusú védőoltás felvételére ösztönöznek. Ezek a híradások azonos forgatókönyv szerint épülnek fel. Többnyire valamely vidéki kórházban, oltóponton, háziorvosnál felvett bejátszást látunk, amely azt hivatott bizonyítani, hogy az oltások zavartalanul folynak országszerte. A műsorelemben egy orvos elmondja, hogy csak az oltás nyújt védelmet a pandémia idején, oltásra váró páciens vagy éppen frissen beoltott, általában az idősebb korosztályhoz tartozó szereplő megerősítésként arról beszél, hogy a saját életében miért választotta a vakcinációt az oltatlanság helyett.

Az oltás előnyeit rendszerint a narrátor is elismétli, de olykor a védőoltás felvételére buzdítás során olyan eszközzel él, ami más téma bemutatásakor sem idegen az állami híradótól. Túloz, felnagyítja az eseményeket és történéseket, ellenőrizetlen adatokat használ, az adatokkal manipulál. Az október 27-i hírműsorokban Emelkedik az új fertőzöttek száma címmel közzétett híradásban, orvos, oltakozó és kutató is az oltásra biztatott, majd a narrátor meghökkentő kijelentést tett: „A nemzetközi tapasztalatok szerint a beoltottak kevesebb mint 1 %-a betegszik meg, és a betegség lefolyása náluk az oltatlanokhoz képest jóval enyhébb.” Az oltástagadók kivételével mindenki elfogadja, hogy az oltások jelentősen csökkentik a kórházba kerülés kockázatát és a súlyos szövődmények kialakulását, az adatok azonban hiányosak és ellentmondóak Magyarországon. Nálunk 2021. augusztusa óta ismételtetik ezt az 1 százalékos arányt, Müller Cecília nyilatkozta³ akkor, hogy mindössze 0,2 százalékos újrafertőződést mutattak ki azoknál, akik a vakcinák szükséges dózisait megkapták. Azóta azonban több olyan információ is megjelent, ami megkérdőjelezi ezt a számot, és azt valószínűsíti, hogy két hónap alatt változhatott a helyzet, és a korábbi adatok már nem helytállóak. Zacher Gábor toxikológus, mentőorvos, a hatvani kórház orvosa, például úgy nyilatkozott⁴ a saját és kollégáival cserélt tapasztalatai alapján, hogy az intenzív osztályokon öt nem oltottra jut egy oltott beteg. (Hogy az egy százalék alatti újrafertőződés már a múlté, a Nemzeti Népegészségügyi Központ által az Átlátszónak⁵ kiadott adat is bizonyította utóbb, ott azt közölték, hogy a fertőzöttek nagyjából fele már kapott egy oltást.) Az állami hírműsorban ezért nem is a magyar – hivatalosan nem közölt – adatok alapján állították az egy százalék alatti megbetegedési rátát, hanem „nemzetközi tapasztalatokra” hivatkozva.

A Covid elleni védekezésben, az oltásra való buzdításban, a járvány átvészelésében nagy jelentősége van a hiteles tájékoztatásnak, ami egyébként is kötelezettsége a közszolgálati műsorkészítőknek. Az október 27-i híradó ebben nem teljesített jól. A narrátor szövegében a „nemzetközi tapasztalatok” kitétel nem értelmezhető, nem tudni, milyen konkrét tudást és információt dolgozott fel az állami televízió, amikor ezt az állítást tette. (Romániában pl. 2,2 százalék az oltottak között a

³ <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/muller-cecilia-beoltottak-kevesebb-mint-1-betegszik-meg>

⁴ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20211012/zacher-gabor-5-nem-oltottra-egy-oltott-jut-az-intenziven-504644>

⁵ <https://atlatso.hu/adat/2021/11/10/muller-cecilia-elarulta-nekunk-hogy-mekkora-az-oltottak-szama-az-uj-regisztralt-fertozottek-kozott-de-a-lenyezes-adatokra-meg-varunk/>

megbetegedettek aránya⁶, Szerbiában 33% a fertőzöttek közül az oltott,⁷ de kórházba kevesebb mint egynegyedük kerül, Bécsben a kórházban ápoltságuk között a teljesen beoltottak aránya 22%.⁸) Igen eltérő adatok jelentek meg a különböző országokból, és nem tudni, hogy az állami hírműsor szerkesztői tettek-e egyáltalán bármiféle erőfeszítést azért, hogy hiteles adatokat közöljenek, esetleg hozzájussanak a hazai számokhoz. Az egyszerűbb megoldást választották, elismételték a már két hónapja hangoztatott – és a hazai nem hivatalos információk alapján már nem is aktuális – 1 százalékos megbetegedési arányt azzal a különbséggel, hogy a magyar hivatkozást nem nevesített nemzetközi tapasztalatokra cserélték.

Ami kényes infó, arra nem kell kitérni

A híradóban stabil pont a migrációval kapcsolatos híryanagok közzététele, amelyek javarészt minden alkalommal hasonló módon épülnek fel. Előbb egy-két aktuális, konkrét esetet mutatnak be, tudósítás a határról, elfogott embercsempészekről és illegális bevándorlókról, majd valamely, a migráció kérdésében az állami média állandó szereplőjeként megszólaltatott tanácsadó, szakértő erősíti rá, hogy az illegális bevándorlásért, a terrorista veszélyért Sorosról Brüsszelig kik a felelősek.

Az elemzett adáson is ez történt, négy és fél perces híradásban számoltak be arról, hogy egyre agresszívabbak a migránsok. A hír egy részét, miszerint a migránsok létrákkal felszerelve, rendőröket megtámadva próbálnak illegálisan Magyarországra átjutni, az egy hónappal korábban a police.hu oldalon megjelent rendőrségi közleményre alapozták⁹, úgy beállítva, mintha csak néhány nappal korábban történtek volna ilyen esetek. A hazai behatolási kísérletek mellett a lengyel-belarusz határ menti helyzetet is bemutatták, ahol szintén előfordultak erőszakos cselekmények, majd Bakondi György, a miniszterelnök belbiztonsági főtanácsadója arról beszélt, hogy akár a lengyel-belarusz, akár a magyar határt nézzük, a migránsokat egy jól kiépített embercsempész-hálózat és a Soros-szervezetek segítik, hogy felkészülten és szervezeten átjussanak az EU-ba. Szijjártó Péter külügyminiszter a nemzetközi szervezetek egyre észszerűtlenebb migrációs politikájáról értekezett, és kijelentette, hogy a migrációs hullámok egészségügyi veszélyt és terrorveszélyt is jelentenek.

Az állami televízióban a szokott módon tálták az illegális bevándorlók ügyét, a lengyel határon történtek bemutatásánál azonban azt elmulasztották említeni, hogy a migránsokat nem egyszerűen embercsempész hálózatok segítik, hanem maga a belarusz kormány. Arról Orbán Viktor főtanácsadója nem ejtett szót, hogy a Lukasenka-rezsimek milyen szerepe volt abban, hogy a migránsokat ráengedték a lengyel határra, de a híradások sem osztották meg azt az akkor már bizonyosodott információt, hogy a minszki kormány segítségével repülővel utaztatják Belaruzon keresztül az Európán kívüli országokból érkező bevándorlókat, és viszik szervezetten a lett, litván és lengyel határra, amint erről pl. a Mandiner is írt¹⁰. A BBC néhány nappal korábban közzétett egy videóriportot¹¹, amelyben

⁶ <https://www.mediafax.ro/coronavirus/cati-romani-vaccinati-au-facut-Covid-19-cifrele-complete-publicate-de-insp-20328502>

⁷ <https://szmsz.press/2021/09/27/hany-oltott-fertozodott-meg-megis-a-koronavirussal-szerbiaban/>

⁸ https://www.nyugat.hu/cikk/ausztriaban_elarultak_hogy_a_korhazb

⁹ <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/hatarrendeszet/egyre-agresszivabbak-a-migransok>

¹⁰ https://mandiner.hu/cikk/20211027_belarusz_kulfold_migracio

¹¹ New evidence of Belarus sending migrants across its border - <https://www.youtube.com/watch?v=cfcC8XiMFpw>

bemutatta, hogyan tolja rá Lukasenka¹² az EU-ra a migránsokat. Az állami híradóban erről nem esett szó, minden a szokásos forgatókönyv szerint történt, az oroszbarát Lukasenka-rezsim szerepét egyszerűen elhallgatták. Pontos, hiteles, sokoldalú, megbízható tájékoztatás? A Közzolgálati kódex kitételei nem teljesültek, viszont a híradás éppen illeszkedett a kormány Brüsszel- és Soros-ellenes narratívájához.

Az ellenzék vizslató őrkutya

A Médiatörvény rögzíti, hogy a közzolgálati médiaszolgáltatás az államtól és a gazdasági szereplőktől függetlenül működik. Közzolgálati kódex szerint az állami és önkormányzati szervek, állami vagy önkormányzati érdekeltségű gazdasági társaságok a közzolgálati média tartalmát nem befolyásolhatják. A Kódexben *a pártoktól, politikai szervezetektől való függetlenség elveiről* szóló rendelkezés ad iránymutatást arra, hogy mit takar a függetlenség. Deklarálja, hogy pártoknak, kormányzati vagy önkormányzati szervezeteknek, politikai és ideológiai mozgalmaknak, civil szerveződéseknek és a gazdasági élet szereplőinek nem lehet befolyásuk a közzolgálati médiaszolgáltatások műsorpolitikájára, műsorstruktúrájára, sem arra, hogy mikor, milyen sorrendben, és milyen rendszerességgel, formában és arányban jelennek meg a műsorszámokban.

Ezt az iránymutatást az állami televíziós hírszolgáltatásban egyáltalán nem tekintik zsinórmértéknek.

Az elmúlt évek szűrőpróbái során azt tapasztaltuk, hogy az állami televízió a legkevésbé sem folytat független médiaszolgáltatást. Míg a független média feladata, hogy a hatalmat, a közhatalom gyakorlóit ellenőrizze, a száz milliárdnyi közpénzből fenntartott állami médiaszolgáltatás, a hírműsoraival az élen, éppen fordított küldetést hajt végre: ellenőriz, de propagandistái az ellenzék vizslatják, feladatuk, hogy hiteltelenítsék, lejárássák az ellenzéki politikusokat és a kormánnyal szemben álló politikai erőket.

A vizsgált műsorban három híradásban foglalkoztak az ellenzékkel. Mindhárom arra irányult, hogy kedvezőtlen képet fessenek a vezető ellenzéki politikusokról, noha semmilyen visszaélést vagy botrányos cselekedetet nem követtek el. Az egyik anyag Karácsony Gergelyt igyekezett hitelteleníteni, a másik kettő Márki-Zay Pétert kritizálta, és politikáját a nemzeti érdekekkel ellentétesnek állította be. Alapvetően azonban a műsorblokk célja az volt, hogy az ellenzék vezetőit rossz színben tüntessék fel. Ennek a kormánypárti médiában a leggyakoribb eszköze, hogy az egyes szereplőket összemossák Gyurcsány Ferencel. Bár különböző témájú híreket szerkesztettek egymás mögé, a hírcsokor központi figurája mindegyik esetben Gyurcsány Ferenc volt, akit az állami híradó az ellenzék mindenható manipulatív játékmestereként ábrázol. A volt miniszterelnök neve a három hírben 24 alkalommal hangzott el.

Az első hír arról szólt, hogy Karácsony Gergely új posztot adott volt kampányfőnökének, Gál J. Zoltánnak, aki a híradó szerint Gyurcsány Ferenc embere. Elsorolják, hogy ki mindenki Gyurcsány embere még, aki az önkormányzati választás után a Városházától kapott pozíciót, és megállapítják, hogy *„Karácsony a kirakatban, Gyurcsány a kasszában”*. A másodikban – összesen a bevándorlást az illegális migrációval – azt sulykolták, hogy Márki-Zay Péter hiába tagadja, éppúgy (illegális) bevándorlaspárti, mint Gyurcsány Ferenc, hiszen *„a jelenleginél befogadóbb magyar társadalmat szeretne, hogy az érkezők és a vegyes házasságokban születő gyerekek már lelkes hazafiak lehessenek.”* A harmadikban pedig azt állapították meg, hogy a Békemenetet gyűlölködésnek nevező Márki-Zay Péter *„eszme-futtatása kísértetiesen hasonlít Gyurcsány Ferencére, aki 2006-ban csőcseléknek titulálta a békés tüntetőket”*.

¹² <https://hang.hu/kulfold/hogyan-tolja-lukasenka-europara-a-migransokat-132541>

Mindhárom hír úgy épült fel, hogy a műsorvezető a felkonferáláskor röviden megfogalmazta az ellenzéki politikus bírálatát, majd az összeállításban ismertették a tényeket, az információk között az ellenzéki szereplők hátrányára gondosan szelektálva, a híradás végén pedig valamely kormánypárti politikus vagy a narrátor kimondta az ítéletet, hogy az ellenzék, illet az adott ellenzéki szereplő miért rossz/hiteltelen/alkalmatlan stb. És ezzel szemben a Fidesz miért a jó választás. (Pl. az első hír végén: *„Kocsis Máté úgy fogalmazott, innentől kezdve az, hogy valójában Gyurcsány Ferenc irányít-e, nem kérdés, hanem tény.”*; a második hírnél: *„Nacsa Lőrinc közölte, jó, ha tudja a baloldal, hogy a Fidesz-KDNP nem fogja hagyni, hogy illegális bevándorlók árasszák el Magyarországot.”*)

Ez a hírblokk jellemző példája annak, hogy a tényszerű tájékoztatás is lehet manipulatív, ha a tényszerűség nem jár együtt a sokoldalúsággal és a tárgyilagossággal. Ha a tájékoztatás célja nem a teljes körű tájékozódás lehetőségének a megteremtése, a szabad véleményalkotáshoz való hozzájárulás, hanem a meggyőzés valamely álláspont kizárólagosságának az érvényesítése érdekében, az állami híradó esetében a kormánynak való feltétel nélküli megfelelés.

Csak kormánypárti forrásból

Az állami hírműsorok tájékoztatásának a kiegyensúlyozottsága, illetve annak a hiánya már ott eldőlt, hogy a feldolgozott témák milyen forrásból származnak. Az állami híradó első számú hírforrása az Origo, de gyakran használják a Mandiner, a Ripost anyagait, illetve az M1 valamely beszélgetését vagy egy, a Kossuth rádióban elhangzott interjút. Október utolsó szerdájának vizsgált műsoraiban a politikai tartalmú hírek között – a pártperceket ide nem értve – egy saját és négy, a kormánypárti hírmédia anyaga alapján készíthetthíradással találkoztunk. Az állami híradósok a forrásként használt cikkeket nem csak alapanyagként tekintették, hanem néhány erősebb mondatot, amellet, hogy elhangzott a narrációban, ki is írtak a képernyőre, így nyomtatékosítva az üzenetet pl. a békemenetes anyagban (*„Márki-Zay Péter eszmeifuttatása kísértetiesen hasonlít Gyurcsány Ferencére, aki 2006-nam csőcseléknek titulálta a tüntetőket.”*¹³) A Márki-Zay bevándorláspártiságáról szóló hír szövege pedig csaknem szóról szóra megegyezett a Ripost *Márki-Zay bevallotta Kálmán Olgának, támogatja a migránsok beáramlását*¹⁴ című cikkével. Itt a kulcsmondat maga a cikk címe volt, így azt tüntették fel a képernyőn is.

Tipikus, ahogy egy-egy téma körbejár a kormány irányítása alá tartozó médiumoknál. Kálmán Olga Szeretemország - Beszélgetőkönyv Márki-Zay Péterrel című kötete 2019 nyarán jelent meg, de most lett érdekes a jobboldali médiatermékek számára. Különböző cikkeken szemezgetnek belőle – az ellenzéki miniszterelnök-jelölt fideszes bírálatának igazolásaként a „Gyurcsány- és bevándorláspártiság” narratívához illeszkedő – mondatokat. A Ripost mellett például a Magyar Nemzet¹⁵, az Origo¹⁶, a Századvég, a Figyelő¹⁷, a Magyar Hírlap¹⁸, a Hír TV, meg még a kormány fennhatósága alá tartozó nagyjából ötszázas médiapakk egyes további darabjai gondoskodnak arról, hogy az ellenzéki miniszterelnök-jelölt „migráns pártiságával” a hírfogyasztók tisztában legyenek. És a cikkeken, ahogy az állami televízió hírműsoraiban, nem mulasztották el Gyurcsány Ferenc állítólagos befolyását hangsúlyozni.

¹³ <https://www.origo.hu/itthon/20211027-marki-zay-bekemenet-jobboldal-gyalazkodas.html>

¹⁴ <https://ripost.hu/politik/marki-zay-bevallotta-kalman-olganak-tamogatja-a-migransok-bearamlasat-3057452/>

¹⁵ <https://magyarnemzet.hu/belfold/2021/10/marki-zay-mar-reg-beengedte-volna-a-migransokat>

¹⁶ <https://www.origo.hu/itthon/20211025-oo.html>

¹⁷ <https://figyelo.hu/hirek/szadzveg-mit-gondol-marki-zay-peter-es-gyurcsany-ferenc-a-migraciosrol-148232/>

¹⁸ <https://www.magyarhirlap.hu/belfold/20211026-a-baloldal-migracios-titkai>

A Köszolgálati kódexben rögzítettek szerinti elvárás, hogy az időszerű politikai eseményekhez kapcsolódó műsorok során a pártok eltérő álláspontjai a nézők vagy a hallgatók számára megismerhetőek legyenek, és a műsorszámok kiegyensúlyozottan, a közérdekűség követelményének megfelelően tükrözzék az eltérő álláspontokat. A hír- és tájékoztató műsorszámok szerkesztésekor a műsorba kerülő tények és vélemények kiválasztása során a nézők és a hallgatók önállóan formált saját véleményének kialakításához szükséges minden lényeges tényt és meghatározó véleményt figyelembe kell venni, és törekedni az összefüggések feltárására. Az elemzett adásokban az állami híradó szerkesztői biztosra mentek, nem támogatták a nézőket az önálló álláspont kialakításában, hanem kész véleményt tettek közzé, összemosva az ellenzéki politikusokat, mintha Karácsony Gergely és Márki-Zay Péter Gyurcsány Ferenc DK-elnök bábjai lennének.

Az állami televízió ezúttal sem a szabad diskurzust, a demokratikus nyilvánosságot szolgálta, amikor a kormány üzenetét közvetítette. Jól látható feladata, hogy műsoraival a kormánypártok hatalomban való maradását támogassa. Ez a tevékenység nem közzolgálati médiaszolgáltatás, hanem a kormány audiovizuális propagandaeszközeként való működés.